

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

פְּרֻשֵׁת הַשָּׁבוּעַ ויקרא שבת הגדול תשפ"א

אָשֶׁר מְנַהֵג יַחְטָא

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

"אָשֶׁר נָשִׂיא יַחְטָא וְעֵשָׂה אַחַת מִכָּל מִצְוֹת יִקְרָק אֱלֹהֵיו אֲשֶׁר לֹא תַעֲשֶׂינָהּ בְּשִׁגְגָה וְאָשִׁים" (ד' כב). מסר מדהים מפסוק בפרשת ויקרא.

בתוספתא דרשו: "הרי הוא אומר "אשר נשיא יחטא" אשרי הדור שהנשיא שלו מביא קרבן" (בבא קמא פרק ז הלכה ה) ורש"י הביא דבריה והוסיף עליהם.

נשיא בתנ"ך מתפרש כמלך, כלומר מי שאין על גביו סמכות אחרת חוץ מה' אלהיו. עצם האפשרות שניתן לדרוש מהמלך להכיר בחטאו, הוא חידוש עצום. קל וחומר, בן בנו של קל וחומר, לא היה עולה על הדעת, שיהיה מי שתהיה לו רשות להוכיח את המלך, או לדרוש ממנו להודות בחטאו.

עד לפני כמאתיים שנה, בכל מקום בעולם שבו איש רוח היה מעז להציב תוכחה שכזו בפני כל שליט, הוא היה נעלם מיידית מעל פני האדמה, במקרה הטוב. במקרה הגרוע, הוא היה מסיים את חייו בייסורים נוראים, למען יישמעו וייראו. (גם בימנו יש עדיין מקומות רבים ברחבי העולם, בהם כל ביקורת, ואפילו הקלה ביותר על השליט, גוררת אחריה תגובה חמורה מאוד, כבעבר) לעומת זאת, על פי התנ"ך ודברי חז"ל והראשונים, אחד מתפקידיו של הנביא היה להוכיח את המלך ולדרוש ממנו לחשב מסלול מחדש, במידה וסטה מהדרך.

נכון, לא תמיד דרך זו הייתה סוגה בשושנים. במקרים רבים, החוחים תפשו את מקומן של השושנים. בממלכת ישראל נרדפו נביאים שהוכיחו את המלך או את עושי דברו, כמו אליהו בימי אחאב ועמוס בימי ירבעם השני. לא רק בממלכת ישראל נרדפו נביאים, אלא אף ביהודה. נביאים שילמו מחיר כבד על תוכחותיהם גם כשמלכים צדיקים עמדו בראש הממלכה. למשל, נזכיר את גורלו של חנני הרואה וגורל תומכיו:

"וּבַעַת הַהִיא בָּא תַנְנִי הָרָאָה אֶל אֶסָא מֶלֶךְ יְהוּדָה וַיֹּאמֶר אֵלָיו בְּהִשְׁעָנְךָ עַל מֶלֶךְ אֲרָם וְלֹא נִשְׁעַנְתָּ עַל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל כֵּן נִמְלַט חֵיל מֶלֶךְ אֲרָם מִיָּדְךָ... וַיִּכְעַס אֶסָא אֶל הָרָאָה וַיִּתְּנֶהוּ בֵּית הַמֶּהְפָּכֶת כִּי בְעֶזֶף עֲמוֹ עַל זֹאת וַיִּרְצֹץ אֶסָא מִן הַעָם בַּעַת הַהִיא" (דהיי"ב טז, ז-י. והשוו גם לירמיהו כ, ב; שם כט, כו).

אסא עינה את הנביא והרג את תומכיו.

כך היה גם גורלו הנורא של זכריה בן יהוידע.

"וְרוּחַ אֱלֹהִים לְבָשָׂה אֶת זְכַרְיָה בֶן יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן בְּיָמָיו וַיַּעֲמֵד מַעַל לְעַם וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה אָמַר הָאֱלֹהִים לְמָה אַתֶּם עֹבְרִים אֶת מִצְוֹת יְהוָה וְלֹא תִצְּלְחוּ בְּעֵינֵי הַיְיָ כִּי עֲזַבְתֶּם אֶת יְהוָה וַיַּעֲזֹב אֶתְכֶם: וַיִּקְשְׁרוּ עָלָיו וַיִּרְגְּמֵהוּ אַכָּן בְּמִצְוֹת הַמֶּלֶךְ בְּחֹצֵר בֵּית יְהוָה: וְלֹא זָכַר יוֹאָשׁ הַמֶּלֶךְ הַחֹסֵד אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוֹיָדָע אֲבִיו עִמּוֹ וַיַּהַרְג אֶת בָּנָיו וְכַמּוֹתוֹ אָמַר יְרָא יְהוָה וַיִּדְרָשׁ" (דהיי"ב כד, כ-כב).

אפילו במציאות בה היה המלך אחיו בשר ודם של הנביא, הוא מצא עצמו מאויס כשהוכיח את המנהיג. וז"ל הכתוב:

"וַיַּחַר אֵף יְקִיָּק בְּאַמְצָהוֹ וַיִּשְׁלַח אֵלָיו נְבִיא וַיֹּאמֶר לוֹ לְמָה דְרָשְׁתָּ אֶת אֱלֹהֵי הָעָם אֲשֶׁר לֹא הִצִּילוּ אֶת עַמָּם מִיָּד: וַיְהִי בְּדַבְּרוֹ אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ הֲלִיַעֲצֵן לְמֶלֶךְ תִּתְּנוּךָ חֶדְלִל לְךָ לְמָה יִפּוּךָ... (דבהיי"ב כ"ה טו – טז).

חז"ל מזהים את הנביא עם אמוץ אחיו של אמציה (עיינו בספרי צפנת ישעיהו מעוזיה ועד אחז עמוד 12).

על רקע הדברים, יש להבין את מעשיו של דוד המלך ותגובותיו לתוכחת נתן (שמו"ב י"ב). רק בממלכתו של מלך צדיק כמו דוד המלך, תוצאת התוכחה הייתה הודאת המלך בחטאו וחזרה בתשובה מלאה.

בניסן נגאלו בניסן עתידים להיגאל. יחד נתפלל לגאולה שלמה.

לע"נ חברי הנהלת 'ארץ חמדה'

לע"נ מר שמואל וגב' אסתר שמש ז"ל י"ז בסיוון / כ"י באב	לע"נ מר משה וסרצוג ז"ל כ" בתשרי תשפ"א	לע"נ הרב ראובן אברמן זצ"ל ט' בתשרי תשע"ו	לע"נ הרב שלמה מרזל זצ"ל י' באייר תשע"א	לע"נ מרת שרה וסרטיל ז"ל ט"ז בכסלו / אלול תש"ף	לע"נ ר' מאיר וגב' שרה ברכפלד ז"ל (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)	לע"נ הרב אשר וסוזן וסרטיל ז"ל ט"ז בכסלו / אלול תש"ף	לע"נ הרב אשר וסוזן וסרטיל ז"ל ט"ז בכסלו / אלול תש"ף	לע"נ מרת גיטה ור' אברהם קליין ז"ל ד' באב / י"ח באייר	לע"נ מרת טובה גיטל בת שלמה זלמן גרינפלד ז"ל גיבורה, ניצולת שואה וצדיקה שהעמידה דור ישרים יבורך	לע"נ הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן ז"ל נלבי"ע כ"א באדר א' תשע"ד	לע"נ מרים שטרן ע"ה נלבי"ע ה' באב תשע"ט	לע"נ נועה רבקה בת מלכה ברכה ומשה	לע"נ יחזקאל וחנה צדיק ע"ה י"א באייר תשע"ו / י"ט בתשרי תשפ"א
--	---	--	--	---	--	---	---	--	--	--	--	---	---

לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

Eretz Hemdah

2 Bruriya St. POB 8178 Jerusalem 91080
Tel: 972-2-5371485 Fax: 972-2-5379626

ארץ חמדה, ע"ר

רח' ברוריה 2 ת.ד. 8178 ירושלים 91080
טל' 02-5371485 פקס: 02-5379626

www.erezhemdah.org info@erezhemdah.org

ניתן לקרוא את הדברים גם באתר האינטרנט

עורך: הרב הדיין עקיבא כהנא, חוקר במכון משפט והלכה בישראל

ביטול הזמנת אולם לחגיגת בר מצווה בגלל הקורונה

ארץ חמדה גזית ירושלים / כסלו ה'תשפ"א / תיק מס' 80099

דיינים: הרב דניאל מן, הרב ישועה רטבי, הרב שלומי שטיינמץ

המקרה בקצרה: התובעים הם הורים ששכרו את האולם של הנתבע לצורך חגיגת בר מצווה לבנם. התובעים חתמו עם הנתבע על הסכם בו הם הזמינו 200 מנות לאירוע, ולאחר מכן שילמו לו מקדמה בסך 3,000 ₪. בעקבות הגבלות הממשלה על התקהלות בתקופת הקורונה התובעים אירגנו את מסיבת בר המצווה בשטח פתוח. לטענת התובעים הם ביקשו מהנתבע, בעל האולם, לקיים אירוע של 100 איש והוא סירב, אך הציע תאריך חלופי, אולם, הם רצו לקיים את מסיבת בר המצווה בתאריך המקורי. לפיכך התובעים ביקשו לקבל בחזרה את המקדמה. הנתבע טען כי בתאריך שבו היה אמור להתקיים האירוע לא היה ניתן לפתוח את האולם, וכי הוא הציע לתובעים לקיים את האירוע במועד מאוחר יותר. לדבריו כיון שהתובעים סיכמו איתו על אירוע לפני תחילת מגפת הקורונה, הרי שהוא עשה שימוש בכספי המקדמה לצורך הפעילות שלו, ולא מגיע לתובעים החזר.

פסק הדין: הנתבע ישלם לתובע 3000 ₪.

נימוקים בקצרה:

א. תשלום על אירוע שבוטל בגלל מגיפת הקורונה

בית הדין קבע שיש לפטור את הנתבעים מלשלם את המקדמה מכמה סיבות:

- מכת מדינה** – הממשלה אסרה על פתיחת אולמות אירועים בשל מגפת הקורונה. מצב זה מכונה בהלכה "מכת מדינה", ולדעת הרמ"א (ח"ו"מ שכא, א) המזמינים זכאים לקבל את תשלום המקדמה בחזרה. גם ה"י"ו והש"ך (על שו"ע חו"מ שלד, סעיף א) פסקו שאם כל אנשי העיר הוכרחו לברוח מהעיר בגלל מגפה, השוכרים שבעיר אינם חייבים לשלם דמי שכירות. משמע שגם אם גוף הבית קיים אין חיוב לשלם דמי שכירות כאשר יש מניעה כללית להשתמש בו. כך נראה מדברי המב"י"ט (א, מ) שכתב שאם גויס אילצו שוכר לעזוב את המושכר, הוא לא חייב לשלם דמי שכירות על התקופה שבה לא גר בבית. לאור כל האמור, מגפת הקורונה והתקנות שבעקבותיה הן בגדר מכת מדינה הפוטרת את התובעים מלשלם על האירוע שבוטל.
- קנה מוצר ולא נהנה ממנו** – במקרה שאדם משלם מקדמה עבור מוצר, ולפני שנהנה ממנו, התרחש אירוע שמנע את ההנאה מהמוצר, זכאי הקונה לבטל את העסקה כיוון שישנה אומדנא שאם הקונה היה יודע שכך יהיה, לא היה מעוניין בעסקה (נתיבות המשפט רל, א).
- תנאי מכללא שההסכם יחול רק במקרה שתהיה אפשרות לממש אותו** – החזון איש (בבא קמא כג, ז) כתב שבמקרה שבית מושכר נפל, השוכר פטור מלשלם את דמי השכירות על המשך התקופה, משום שיש אומדנא שהשכירות בתוקף רק כל עוד הבית קיים. אמנם המחנה אפרים חלק על דברי החזון איש, משום שכתב שבמקרה ששוכר שילם מקדמה ואירעה מכת מדינה, השוכר לא זכאי לחזור. אולם דבריו אינם מוסכמים, ומשמע מהפוסקים שבמכת מדינה השוכר זכאי לקבל מקדמה בחזרה. בספר מנחת פתים (חו"מ שכא, א) כתב שדברי המחנה אפרים תמוהים, והרב שלמה אישון (אמונת עתיד 128 עמ' 140-147) הסביר שדברי המחנה אפרים אינם נוגעים לשכירות אולם אירועים, אלא רק בשכירות בית.

ב. האם העובדה שהנתבע הציע הצעה חלופית, מחייבת את התובעים בתשלום?

הנתבע הציע לתובעים לקיים את האירוע במועד מאוחר יותר שבו יהיה ניתן לקיים אירועים בחוץ לפי הוראות הממשלה. בדיון התברר שהנתבע לא הציע לתובעים אירוע חלופי זמן סביר לפני אירוע בר המצווה, אלא הציע זאת כיום או יומיים לפני האירוע, כאשר התובעים כבר איתרו מקום חלופי בשטח פתוח. יתירה מזו הוצג צילום של הודעת וואצאפ שבה התובע כתב לנתבע שהוא מנסה להשיג אותו ולא מצליח. לפיכך בית הדין קבע שלא הוצעה הצעה סבירה בזמן, ויתירה מזו, גם אילו הנתבע היה מציע הצעה סבירה, התובעים היו זכאים לבטל את ההסכם כאמור לעיל.

ג. האם התחייבות בהסכם שהמקדמה לא תחזור בכל מקרה, כוללת מגיפה?

בהסכם שבין הצדדים נכתב כי המקדמה לא תוחזר בשום פנים ואופן, "כולל [במקרה של] אבלי". לדעת בית הדין אין להסיק מכך שגם במקרה של מגיפה הדין זהה, זאת משום שיש לפרש את החוזה לפי כוונת הצדדים שחתמו עליו, כפי שפסק השולחן ערוך (חו"מ סא, טו). כיוון שברור לצדדים שאם לדוגמה בעל האולם היה מחליט מיוזמתו לבטל את האירוע הוא לא יהיה זכאי למקדמה, כך שאין לפרש את ההסכמה שהמקדמה לא תוחזר בשום מצב – כפשוטה. בנוסף, ברור מההסכם שמדובר אך ורק במקרה שהמזמין מבטל את האירוע, משום שלאחר מכן החוזה מבדיל בין ביטול של המזמין במועדים שונים, וקובע קנסות בגובה שונה לכל מועד. אולם, ההסכם כלל לא מתייחס למקרה שבו בעל האולם אינו יכול לקיים את האירוע.

בנוסף, מדובר כאן על אונס שאינו מצוי כלל, שמאפשר ביטול גם במקרים שבהם אונס רגיל אינו מאפשר זאת (שולחן ערוך אה"ע, קמד). יתירה מזו, אפילו כאשר היתה הסכמה מפורשת שלא תתקבל טענת אונס (ט"ז שם ס"ק ד), מתקבלת טענת אונס שאינו שכיח. ניתן להסביר את ההגיון של דין זה בכך שכאשר אדם לא מעלה בדעתו כלל שיקרה מקרה מסוים, הוא

לא כלול בהתחייבות שלו לשלם. וכך כתב הרמב"ם (מכירה יט, ד-ה): "אונס שאינו מצוי הוא, ולא עלה על לב המוכר דבר זה הפלא בעת שהתנה, וכל אונס שאינו מצוי - אינו בכלל התנאי הזה".
כיון שהתפרצות נגיף הקורונה היא דבר שאינו מצוי כלל, הרי שההתחייבות לשלם את המקדמה בכל מקרה אינה כוללת מצב כזה.

ד. פשרת החתם סופר במכת מדינה

יש בתי דין שנהגו במכת מדינה כפשרת החתם סופר (ספר הזכרון עמ' נא). כאשר אירעה מכת מדינה הוא כתב שיש לשלם לעובדים (מלמדים) חצי משכרם. בית הדין סבר שאין מקום ליישם פשרה זו במקרה הנדון.
ראשית, החתם סופר הדגיש שהפשרה צריכה להתקבל על שני הצדדים. בנוסף בית הדין ציין שבמקרה זה בעלי העסקים צפויים לקבל פיצוי מהמדינה, וכן שלא מדובר כאן על שכר עובדים אלא על הזמנת שירות. בנוסף, כיוון שהנתבע לא ניסה להציע לתובעים חלופות, הדבר מהווה סיבה נוספת שלא לפשר במקרה זה.

למעבר לפסק הדין

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

<p>לעי"נ שלמה דוד בן זלמן ושרה אבנית ז"ל נלבי"ע סיון תשע"ט</p>	<p>לעי"נ רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג</p>	<p>לעי"נ גב' לורין הופמן ז"ל</p>	<p>לעי"נ חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלבי"ע ז' בתשרי תשע"ח</p>	<p>לעי"נ סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלבי"ע כ"ד בחשוון תשע"ח</p>
<p>לעי"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד</p>				

שו"ת במראה הבזק

Quito, Ecuador

קיטו, אקוודור
מרחשוון תשנ"ה
(מתוך ח"ג)

חשש להחלפת יין ביין נסך

שאלה

כל שבת אני מקדש ליושבי בית האבות הקיים בקהילה. היין שמגישים לי הוא מבושל ולכן אין בעיה של סתם יינם, אבל האם יש חשש שהם יחליפו את היין ביין אחר שהוא לא כשר? בדרך כלל הבקבוק הוא לא סגור בחותם אלא רק בפקק, ולפי מה שידוע לי אין מכניסים בבית אבות שום יין, והאחראית לשמירת היין לקידוש היא אשה יהודיה, אבל איננה שומרת שבת, האם אפשר לשתות ולברך על היין הזה?

תשובה

מחלל שבת בפרהסיא אינו נאמן באיסורים¹. אולם אם אינו חשוד על הגזל, אין לחשוש שהחליף את תוכן בקבוק היין².

¹ שו"ע יו"ד סי' קיט סעיף ז.

² א. שם סעיף יט. וכאשר קנה עבורו בקבוק יין מסוים, נדון המקרה כאומר "מאיש פלוני מומחה קניתי". והוא הדין כשחוזר ומפקיד אצלו, כמבואר שם בסעיף ג בהג"ה.

ב. יש להעיר שהיינות השכיחים והמצויים בין הגויים, הינם יינות "יבשים". ואם משתמשים לקידוש ביין "מתוק", לא ניתן להחליף את היין ללא שהדבר יתגלה. גם אם ימצא יין מתוק של גויים מסוג "Dessert", הוא יקר ביותר, וההחלפה אינה כדאית.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

גם אני מאשר:
הרב שאול ישראלי

חומץ בן יין לעניין יין נסך

שאלה

חומץ שעשוי מיין, מה דינו לגבי הלכות יין נסך?

תשובה

- א. אם החומץ נעשה¹ מיין כשר וחומציותו גבוהה, אינו נאסר במגע גוי שנגע בו לאחר שנעשה חומץ².
ב. חומץ שהופק מכוהל אשר הופק מסתם יינם - אסור בשתייה ובהנאה³.

¹ התהליך המקובל להפקת חומץ מיין הוא שמפרידים את הכוהל מן היין, ואת הכוהל המופרד מערבבים במים (ביחס של 12% אלכוהול). בקטריות בולעות את הכוהל, מפרקות אותו ויוצרות בריאקציה כימית את החומץ. ואף על גב שנהגו חברות המזון לפגום את האלכוהול לפני שהופכים אותו לחומץ בכדי שלא יתחייבו לשלם מיסים גבוהים כמיסים שנדרשים לשלם ליי"ש, והיה אולי מקום להתיר על-פי שו"ת "אחיעזר" (חיו"ד סי' יא וח"ג סי' לא), מכל מקום, מכיוון שלא ברור, אם באמת הכוהל נפגם כדי אכילת כלב או אדם, לא התירו הפוסקים, וכן המנהג לאסור [ועיין בספר "מנחת שלמה" (סי' יז) שכדי שייחשב דבר למה שנפגם לאכילת אדם, צריך שכלל לא יהיה ראוי לאכילה, ולא מספיק שאנשים לא יאכלוהו בגלל שאינו טעים].
² שו"ע יורה דעה (סי' קכג סעיף ו). ועיי"ש בפרטי הדין.
³ תשו' הגאון פנחס צימעטבוים הי"ד, הובאה בשו"ת "מנחת יצחק" (ח"א סי' קכח); "אגרות משה" (יורה דעה ח"ב סי' לו, בסופו); הרב צבי (הרשל) שכטר, בתוך "המסורה" (חוברת ה' אדר תשכ"א, עמ' סג-סט).

הערת המערכת: לפני שנים מספר התעורר בארה"ב פולמוס בעניין זה לאחר שהתברר, שאחד מחשובי נותני ההכשרים הכשיר בשוגג במשך מספר שנים חומץ שנעשה מסתם יינם. היו שהכשירו, בדיעבד, את הכלים שבישלו בהם באותו החומץ, ואולם לכתחילה מוסכם על כל הפוסקים שאין להכשיר את החומץ הנ"ל.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

מתפללים לרפואתם השלימה של:

טל שאול בן יפה
ישראל עמיחי בן לאה
רבקה רינה בת גרונה נתנה

ניר רפאל בן רחל ברכה
חנן הראל הכהן בן דרורה
מאירה בת אסתר
חוה ראנלה בת פיילא
בתוך שאר חולי עם ישראל

ישראל בן רבקה
אריה יצחק בן גאולה מרים
משה בן שרה הכהן
נטע בת מלכה

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן, יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה"
הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח ובירור מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פיסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד.
זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב 'שירלי של מכון ארץ חמדה.

לרכישה